

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Biblioteczka podróżna Janusza II Radziwiłła (1912-1655)

Author: Mariola Jarczykowa

Citation style: Jarczykowa Mariola. (2001). Biblioteczka podróżna Janusza II Radziwiłła (1912-1655). W: I. Socha (red.), "Biblioteki - prasa - silesiana" (S. 34-45). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Mariola Jarczykowa

Biblioteczka podróżna Janusza II Radziwiłła (1612—1655)

Wśród wielu zachowanych materiałów archiwalnych dotyczących protestanckiej linii możnowładców litewskich, pieczętujących się herbem „Trzy Trąby”, niewiele znajdujemy spisów Radziwiłłowskich księgozbiorów. O istnieniu birżańskiej biblioteki dowiadujemy się raczej ze źródeł pośrednich, takich jak rejestry ruchomych dóbr, testamenty czy korespondencja pochodząca z tego kręgu kulturowego. Odnaleziony w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie wykaz książek, które zabierał ze sobą w zagraniczną podróż edukacyjną Janusz II, może więc stanowić istotny przyczynek do badań nad bibliologicznymi zainteresowaniami w birżańskim środowisku.

*Rejestr ksiąg Ks(ię)cia Je(g)o Mci Janusza Radziwil(l)a, które się do cudzych krajow biorą i które Ks(ią)żę J.M. Pan Hetman Ks(ię)ciu Januszowi darował oraz dołączony do niego spis Księgi dawne Ks(ię)cia J.M. Janusza*¹ były zamieszczone w wykazie bagażu udającego się w zagraniczną podróż magnata. Informacja o biblioteczce znajduje się w końcowych fragmentach rejestru zawierającego szczegółowy opis m.in. srebra, pieniędzy i klejnotów. Inwentarz obejmuje 31 pozycji, chociaż wyliczono tylko 30. Różnica wynika z faktu umieszczenia pod numerem 25 dwóch tytułów.

Jak wskazuje spis, księgozbiór Janusza II nie był imponujący pod względem ilościowym, wydaje się jednak, że dobór lektury dla Radziwiłła został starannie przemyślany i wyselekcjonowany przez jego ojca oraz wcześniejszych preceptorów. Świadczą o tym m.in. uwagi w instrukcji wychowawczej przygotowanej na zlecenie księcia Krzysztofa II.

Przyjrzyjmy się więc najpierw, jakie książki ofiarował synowi hetman, który starannie opracowywał program edukacji dla swego jedyne go żyjącego męskiego potomka.

¹ AGAD, Archiwum Radziwiłłów (dalej AR), dz. XI, ks. 37, s. 324–325.

Na pierwszym miejscu w spisie pojawiła się „Biblia polska srebrem oprawna”. Określenie to z pewnością dotyczyło *Biblii brzeskiej*, która cieszyła się dużym autorytetem w środowisku protestantów, w kręgu zaś birżańskim była także ceniona ze względu na Radziwiłłowski patronat nad tym przekładem. Krzysztof II w instrukcji wychowawczej położył szczególny nacisk na codzienną lekturę *Pisma Świętego*. Na drugim miejscu w spisie książek ofiarowanych przez hetmana 16-letniemu synowi znalazła się „Postylla Żarnowcowa srebrem oprawna”. Skrócony opis bibliograficzny tego dzieła nie pozwala na dokładniejsze ustalenie, czy Janusz zabierał ze sobą całe dzieło czy tylko jedną z części. Zbiór kazań kalwina Grzegorza z Żarnowca (wyd. w 1580 roku) wskazywał na wyznaniowy charakter księgozbioru. Książę Krzysztof z pewnością zalecał lekturę występującej w spisie *Postylli*, skoro w instrukcji wychowawczej podkreślił:

Do institutiej syna mego *praecipuum* mieć *pietatis rationem*, w Modlitwach, w czytaniu Biblijej i Postylle [...].²

Księga zanotowana w inwentarzu młodego magnata znalazła się także w późniejszym rejestrze rzeczy, które pozostawił w Tykocinie zmarły książę Janusz. „Opis bibliograficzny” tej książki jest w jednym i drugim wykazie bardzo podobny: „Postylla we srebro oprawna”³. Wydawnictwo zabierane w edukacyjną podróż przez Radziwiłła nie było więc tylko kosztownym podarunkiem od ojca, lecz książką towarzyszącą późniejszemu wojewodzie wileńskiemu w jego wielu wояжach i wyprawach wojennych.

Młody książę miał zresztą w swojej biblioteczce podróżnej i inne wydawnictwa o konfesyjnym charakterze. Wśród jego „dawnych ksiąg” bowiem znalazły się także „Modlitwy polskie w aksamit czarny i w srebro oprawne”. Warto przy okazji zauważyć, że w inwentarzu jedynie przy tych pozycjach zaznaczono wartościowe oprawy, co wskazuje na to, iż księgi wyznaniowe wyróżniały się w biblioteczce także ze względu na swoją bogatą szatę zewnętrzną.

Książę Janusz posiadał wśród swoich ksiąg również takie, które znalazły się na indeksach katolickich. Należały do nich wspomniana już *Postylla* Grzegorza z Żarnowca oraz praca kalwińskiego pisarza łacińskiego Andrzeja Wolana *De libertate politica sive civili* (wydana w Krakowie u Macieja Wirzbięty w 1572 roku, edycja druga w 1582 roku, bez miejsca wydania).

² *Informatia, według ktorej syn moj książę Janusz Radziwiłł i słudzy [...] postępować sobie mają. Dana w Wilnie 7 IX 1628*. AGAD, AR, dz. XI, ks. 37, s. 329. Szersza wersję tej instrukcji wydały M. Zachara i T. Majewska-Linchole na podstawie rękopisu BN. Zob. *Nad generalną o instytucji syna mego Janusza Radziwiłła informacją [...]*. „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 1971, s. 181–184.

³ Cyt. za: E. Kotłubaj: *Życie Janusza Radziwiłła*. Wilno 1859, s. 424.

Wolan był szczególnie związany ze środowiskiem Radziwiłłowskim, gdyż tworzył na dworze Mikołaja „Czarnego”. Warto również dodać, że polski przekład jego „*liber hereticus*”, jakiego dokonał Stanisław Dubingowicz, ukazał się w 1606 roku w wileńskiej oficynie Jana Karcana pt. *O wolności Rzeczypospolitej albo szlacheckiej*.

Autorem, którego nazwisko znajdowało się na indeksach katolickich, był także Piotr du Moulin, profesor teologii w Lejdzie i Sedanie. Krzysztof II w czasie swoich edukacyjnych wojaży osobiście poznał tego wybitnego teologa kalwińskiego; po powrocie na Litwę prowadził z nim korespondencję oraz bronił go przed wyrokami cenzury w Rzeczypospolitej⁴. Wskazany w rejestrze Radziwiłła utwór *Petri Molinari De cognitione Dei* wskazuje na zainteresowanie Janusza II tym pisarzem francuskim, skoro jego praca znalazła się wśród „Ksiąg dawnych” księcia.

Innym dziełem, które mówiło o prześladowaniach innowierców, był *Enchiridion consolatorium pro iis, qui hoc tempore perequutiones grauissimas, Evangelicae veritatis causa patiantur* Bartłomieja Bythnera, „Eccl. Głambowianae” ministra. Traktat ten ukazał się w 1624 roku. Jak wynika z zestawienia prac teologów kalwińskich wymienionych w inwentarzu, Radziwiłł zabierał ze sobą na studia prace autorów osobiście znanych w środowisku birżańskim oraz dzieła świeżo wydane i dyskutowane wśród protestantów.

W biblioteczne podróże znalazły się także dwa różne przekłady *Psałterza Dawidowego*: Jana Kochanowskiego i Macieja Rybińskiego. Obecność tłumaczenia kaznodziei kalwińskiego była być może podyktowana nakazem synodów, mówiącym o obowiązku drukowania i posługiwania się tym przekładem w zborach, w celu ujednolicenia śpiewów. Trudno dzisiaj sprecyzować, jakie wydanie „Psałterza Księdza Macieja Rybińskiego” miał przy sobie w czasie edukacyjnych wojaży Janusz II, zwłaszcza że w XVII wieku do 1628 roku takich edycji było około dziesięciu. W 1624 roku ukazał się nawet kalwiński przekład z komentarzem Jana Turnowskiego.

Rybiński dokonał translacji na język polski na podstawie tłumaczenia Teodorusa Bezy, dostosowując własną parafrazę do „melodii psalmów francuskich”. W przedmowie do czytelnika autor przekładu usprawiedliwiał się i wyjaśniał, dlaczego podjął się tak ambitnego zadania:

Nie tym umysłem podawać się praca ta do ręki twoich czytelniku miły, abyć inszych prace w przekładaniu tychże psalmów zganić miała i owszem zeznam to szczerze, że ta praca względem ozdoby słów Pańskich daleko inszych pozostała. Ale poważność not a melodyji prawie wedle tej materiej, a do tego przykład inszych narodów, którzy się

⁴ Zob. M. Chachaj: *Zagraniczna edukacja Radziwiłłów od początku XVI do połowy XVIII wieku*. Lublin 1995, s. 121.

tegoż chwycili w kilku językach, sprawiły to, żem się i ja do tej prace rzucił. Życząc tego, abyśmy wszyscy jako najpoważniej i jako może być w największej zgodzie z inszemi jednym sercem i jednym głosem Pana Boga chwalili.⁵

W dobie staropolskiej niedoścignionym wzorem translacji był *Psalterz Dawidów* Jana Kochanowskiego. Być może Janusz zabierał ze sobą tę książkę ze względu na wartości literackie renesansowego „przekładania”. O uznaniu bowiem dla poezji czarnoleskiej świadczy fakt, że wśród dawnych ksiąg Janusza II znalazł się także tom *Jan Kochanowski*. Obecność zbiorów poezji Mistrza Jana nie była czymś wyjątkowym w bibliotekach protestanckich, broniło nawet Kochanowskiego w późniejszych latach przed zarzutami „herezji”, reagując na popularność tego poety w kręgach innowierczych. Janusz Radziwiłł z pewnością dobrze znał twórczość renesansowego poety, skoro w listach poetyckich skierowanych do niego Daniel Naborowski posługiwał się wyrazistymi aluzjami m.in. do *Jezdy do Moskwy*.

Poezję XVII-wieczną reprezentowało natomiast w rejestrze inne znaczące nazwisko — Macieja Kazimierza Sarbiewskiego. Wybitny jezuita i teoretyk literatury był osobiście znany księciu Januszowi. W późniejszym czasie Radziwiłł rekomendował nawet Sarbiewskiego królowi jako kaznodzieję, jak czytamy w jednym z listów Piotra Kochlewskiego:

Przysłano tu było dwóch jezuitow [...] to też Ks. Sarbiewskiego i Ks. [Satabskiego?] aby K.J.M. jednego z nich wybrał do kaznodziejstwa. A iż ow pirwszy jest *montissimq.* cichy, skromny i W.Ks.M. życzliwy, natrąciłem Księciu P. Podkomorzemu, aby go K.J.M. commendował. Co gdy Ks. Jego M. czynił, tedy krol Jego M. śmiał się serdecznie, że Ewangelik jezuitę commenduje, i odpowiedział: wprowadziem i ja sam bardziej się do ks. Sarbiewskiego skłaniał, ale tym barzy to teraz uczynię, gdy od W. M. wiem że mu Pan Ociec W.M. dobre daje świadectwo i że jest dobrym P. Ojcu WM. przyjacielem.⁶

W 1628 roku książę Janusz zabierał ze sobą w podróż po Europie „Poemata Sarbiewskiego”, czyli prawdopodobnie *Lyriconum libri tres* wydane w 1625 roku w Kolonii lub w edycji poszerzonej — opublikowane w Wilnie trzy lata później.

Inny zbiór o charakterze literackim — to nieokreślone bliżej *Apophthegmata Greca Reg. Ducu et Philos.* darowane młodemu księciu przez ojca. Warto przy okazji zauważyć, że bardzo popularny był wówczas zbiór Bieniasza

⁵ *Psalmy Dawidowe z hymnami. Pieśni duchowne*. Gdańsk. Druk. A. Hünefeld, 1619.

⁶ List z Warszawy 25 listopada 1635. AGAD, AR, dz. V, t. 155.

Budnego *Krotkich a węzłowatych powieści, które po grecku zowąż apophlegmata księgi IV*.

W XVII wieku na rynku czytelnicznym dużym zainteresowaniem cieszyły się różnego rodzaju wydawnictwa emblematyczne, które tworzyli także poeci związani ze środowiskiem Radziwiłłowskim⁷. W wykazie książek zabieranych na studia przez Janusza II spotykamy informacje o dziełach łączących w sobie „obraz, słowo i znak”.

Krzysztof II darował synowi *Emblemata Academicæ Altorfinae*. Dzieło akademików z Altdorfu było prawdopodobnie miłą pamiątką hetmana z jego wojaży edukacyjnych, podczas których wielu profesorów uczelni dedykowało mu swoje dzieła. Wśród dawnych ksiąg Janusza II na pierwszym miejscu natomiast wymieniono *Florenty Schconovy Emblemata*. Według ustaleń Dariusza Chemperka zapis ten wskazuje na wydane w 1626 roku *Emblemata [...] partim moralia, partim etiam civilia. Cum [...] auctoris interpretatione Florentiusa Schoonhoviusa*⁸.

Oprócz dzieł emblematycznych znajdujemy w spisie ofiarowanych Januszowi dzieł także „icones”, czyli prace komentujące portrety wskazanych osób. Jedną z nich było *Illustrium virorum imagines et marmoribus*. Dzieło to musiało być popularne w środowisku Radziwiłłowskim, skoro zbliżony zapis (*Illustrium imagines ex antiquis marmoribus et numismatibus*) spotykamy w inwentarzu biblioteki Salomona Rysińskiego⁹.

Książką o podobnym charakterze była także następująca pozycja w rejestrze woluminów ofiarowanych Januszowi II: *Virorum Doctorum Effigies P. Gallei*.

Oprócz dzieł o charakterze religijnym czy literackim dużą grupę książek zabieranych przez Janusza na studia stanowiły różnego rodzaju prace historyczne. Spotykamy wśród nich zarówno dzieła starożytnych historyków rzymskich, jak i twórców polskiej historiografii.

Pierwszą grupę reprezentuje Cezar, Salustiusz, ceniony w XVII wieku także za swój zwięzły styl, Curtius i Swetoniusz — historyk i biograf. Ten ostatni musiał być znany Januszowi II jeszcze z nauki w liceum słuckim, gdzie Radziwiłł uczęszczał przed swoim wyjazdem za granicę¹⁰. W rejestrze wymieniono także historię powszechną Justyna, czyli — jak stwierdza Henryk Wisner — dokonany przez niego skrót później zaginionej pracy Pompejusza Trogusa¹¹.

⁷ Szerzej na ten temat zob. M. Jarczykowa: *Książka i literatura w kręgu Radziwiłłów birżańskich w I połowie XVII wieku*. Katowice 1995, s. 79–81.

⁸ D. Chemperek: „Umysł przecię z swojego toru nie wybiega”. O poezji medytacyjnej Daniela Naborowskiego. Lublin 1998, s. 101–102.

⁹ *Spisek i kosztunek ksiąg Salomona Rysińskiego*. Wyd. I. Lukšaitė. In: *18 Lietuvos bibliotekų u istorijos. Teminis masklo darby rinkinys*. Vilnius 1985, s. 39.

¹⁰ Zob. *Ordo scholæ slucensis* [...]. Lubcz. Druk. Piotr Blastus Kmita, 1628, k. D 1 v.

¹¹ H. Wisner: *Janusz Radziwiłł 1612–1655. Wojewoda wileński, hetman wielki litewski*. Warszawa 2000, s. 26–27.

Historię Polski mógł natomiast studiować Janusz na podstawie dzieł Wincentego Kadłubka oraz Jana Długosza. W 1602 roku w Dobromilu ukazało się pierwsze wydanie pracy Mistrza Wincentego wraz z komentarzem Jana Dąbrówki z XV wieku. Do edycji tej doszło dzięki inicjatywie Jana Herburt Szczęsnego, którego ojciec Jan skrócił dzieło Marcina Kromera i opublikował pt. *Chronica, sive Historiae Polonicae compendiosa [...] descriptio* (Bazylea 1571, wyd. następne: 1584, Gdańsk 1609, Bazylea 1615).

Krzysztof II w swojej instrukcji wychowawczej zwracał szczególną uwagę na nauczanie historii i prosił opiekunów swego syna:

Preceptora takiego mu nająć, coby go umiał i mógł *feliciter in stylo, in sermone, in historiis, in politicis praeceptis* instituować i długo takiego człeka upatrować, nie przyjmując ledakogo skwapliwie.¹²

Towarzyszący birżańskiemu księciu dworzanie również zachęcali go do studiowania dzieł historycznych. Świadczą o tym listy adresowane do Krzysztofa Radziwiłła, w których opiekunowie Janusza dawali sprawozdanie z jego postępów w nauce. W jednym z nich Aleksander Przypkowski stwierdzał:

Miał teraz przed się *Annales Taciti*, w których się zrazu nie mógł doczytać smaku, lecz coraz poczynając sobie barzi(ej) smakować.¹³

W wykazie biblioteczki podróżnej nie spotykamy dzieł Tacyty, jednak korespondencja wskazuje, że książkę nie poprzestawał tylko na zbiorze książek zarejestrowanych w spisie. Wśród dzieł ofiarowanych Januszowi znajdujemy także nazwisko flamandzkiego humanisty, europejskiego teoretyka nowej retoryki — Justusa Lipsiusa. Wykaz wskazuje jednak nie na jego prace z zakresu oratorstwa, lecz epistolografię.

Do problemów wymowy przywiązywał jednak Krzysztof II dużą wagę, co podkreślał w instrukcji wychowawczej, prosząc m.in. preceptorów, aby syna wprawiać:

[...] w przystojne z ludźmi mądrymi dyskursy, witania, przyjmowania gości i w insze *orationum argumenta*, nie tak dalece patrząc, żeby długiego co mówił, jako więcej, żeby pięknie stanął i bezpiecznie sobie poczynął¹⁴.

¹² *Informatia, według ktorej...*, s. 319.

¹³ Cyt. za: M. Chachaj: *Edukacje Radziwiłłów. Studia i podróże Radziwiłłów na tle peregrynacji magnaterii litewskiej od połowy XVI do połowy XVII wieku*. Praca doktorska. Wydział historyczny Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej. Lublin 1979, maszynopis, s. 159.

¹⁴ *Nad generalną...*, s. 182.

W ćwiczeniach w tym zakresie mogły pomóc wskazane w rejestrze „Orationum Syntagma srebrem oprawne”.

Jednym z głównych celów, dla których młody książę wyjeżdżał w „cudze kraje”, było dobre opanowanie kilku języków obcych, o czym świadczą następujące fragmenty instrukcji:

[...] w niemieckim języku i w drodze i na miejscu ma się pilno ćwiczyć [...], zaprawować go też do francuskiego języka¹⁵.

Janusz II miał też doskonalić swoją łacinę. W ćwiczeniach tych z pewnością pomocne były książki wskazane w rejestrze: *Grammatica Gallica Scerci* oraz *Colloquia sex linguam*. Młody podróżnik miał również pod ręką popularny przewodnik po wielu krajach europejskich *Itinerarium Italiae. Germ. Franc. Schoti*.

Warto przypomnieć, że w XVII wieku magnaci wysyłali swoich potomków za granicę nie tylko dla zdobycia tam przez nich wykształcenia i nabrania poloru towarzyskiego, lecz również w celu swoistego „przeszkolenia wojskowego”. Hetman Radziwiłł przypisywał temu aspektowi wyprawy swego syna szczególne znaczenie. Mając na uwadze jego przyszłą karierę wojskową, prosił, aby Janusza instruował „ad rem publicam et militare” dobry geometra. Syn hetmana interesował się studiami wojskowymi, gdyż, jak sam stwierdzał:

[...] tym największą poświęciłem uwagę; cztery bowiem pełne miesiące przebywałem w obozach [...] ¹⁶.

Pod ręką miał natomiast w zakresie teorii wskazaną w rejestrze książkę *Leonis Imp. De apparatu Bellici*.

Książę Janusz w czasie swych wojaży edukacyjnych informował także ojca o nowościach wydawniczych z zakresu wojskowości. W czasie studiów w Europie Zachodniej Janusz II nie tylko nie poprzestawał na lekturze książek ze swojej biblioteczki podróźnej, lecz starał się powiększać swój podręczny księgozbiór także o inne ciekawe i pomocne mu w nauce wydawnictwa. Krzysztof II polecał nawet swoim sługom towarzyszącym młodemu księciu w podróży:

Bibliotekę *non numerosam*, ale *selectam et ornatam* dla Janusza sprawić.¹⁷

¹⁵ *Informatia, według ktorej...*, s. 319.

¹⁶ Cyt. za: J. Freylichówna: *Ideal wychowawczy szlachty polskiej w XVI i początku XVII wieku*. Warszawa 1938, s. 97.

¹⁷ *Informatia, według ktorej...*, s. 320.

Analizowany tu rejestr książek był więc jedynie zaczątkiem biblioteki, którą miał przywieźć na Litwę młody magnat po skończeniu swych studiów. Już jednak ten spis wiele mówi o kulturze czytelniczej jednego z ostatnich przedstawicieli birżańskiej linii rodu. Kiedy porównamy go z podobnym rejestrem Janusza I, przedstawiającym skład jego biblioteczki podróżnej z 1617 roku, zauważamy dość istotne różnice. Oprócz bowiem znaczącej zbieżności *Biblii polskiej* w rejestrze Janusza II i *Biblii słowińskiej* w spisie jego stryja, nie odnotowujemy występowania takich samych pozycji. Jak stwierdza Wojciech Kriegseisen:

Oprócz książek nabożnych, do tej podróżnej biblioteki weszły m.in. pisma Stanisława Orzechowskiego, podręcznik jazdy konnej oraz „Chronologia in folio”. Zbiór ten dość różnorodny, ale dobrze oddający zainteresowania właściciela — żołnierza i polityka.¹⁸

Gdyby odtworzyć preferencje czytelnicze Janusza II na podstawie jego biblioteczki, na pierwszym miejscu musielibyśmy wymienić wydawnictwa konfesyjne (8) i historyczne (7). Dobór tych książek był przemyślany, nie brakowało wśród nich najnowszych wydawnictw, być może dyskutowanych w ówczesnych kołach intelektualistów protestanckich. Znamienne dla XVII wieku są również upodobania do historyków rzymskich i takich oratorów, którzy propagowali wyszukany styl wypowiedzi, zgodny z duchem baroku. Dla tej epoki charakterystyczne są także wydawnictwa emblematyczne i „icony”.

Wyróżniające się natomiast tomy z podręcznego księgozbioru magnata to niewątpliwie zbiory poezji Jana Kochanowskiego i Macieja Kazimierza Sarbiewskiego, świadczące o wysokiej kulturze czytelniczej Janusza II.

Dzięki zachowanej korespondencji oraz szczegółowej instrukcji wychowawczej możemy dzisiaj odtworzyć przebieg studiów jednego z „paniāt” litewskich, zachowany zaś rejestr jego książek, pochodzący z okresu wojaży edukacyjnych, dobrze ilustruje zakres zainteresowań 16-letniego magnata i ambicje jego ojca.

¹⁸ W. Kriegseisen: *Książka i biblioteki w kulturze ewangelików polskich w XVII i XVIII w.* W: *Kolekcje wyznaniowe*. Warszawa 1992, s. 12–13.

325

6	Mladina ... regnes et Marmoribus
7	Mauritius Lib. VI.
8	Lipsi Epist. Sel.
9	Indomi Hist.
10	Aspurgata Græca Regi. Inai et Philo.
11	Joan: Karioy Dialogi
12	C. Ciope Sallustie Hist.
Książki dawne Książki Pm Janusza.	
13	Florenty, Sesonory Enkyclopa.
14	De libertate Polon. Andree Polon.
15	Historia Polon. Joan. Hordani.
16	Jhn. Kochanowski.
17	Polters Dawidow. Ina. Kochanowskiego.
18	Historia Polon. Kadubkowis.
19	Pracownicy Froedorsky.
20	Grammatica Ciallia Sceni.
21	Itinerarium Italie Germ. Franc. Schot.
22	Polters Edia Maria Rybinskie.
23	Pocmata Sierbowski.
24	Eachindion Consolatoriu. Bydne.
25	C. Joly Cesar. Hist. C. Breon. Histor.
26	L. Cury Historia.
27	Leonis Imp. de agrarata Bellia.
28	Petri Molinari de Cognitione Dei
29	Colloquia Sex linguarum
30	Modesty Polshie w Ktamt ozary y w srebro opawne.
Przytym Srebro.	
Srebro Holowe.	
Polskich srebrnych 3 Herbami Książki Pm Janusza. 24. Waż. grzywna 95/8	
Jaskrow srebrnych 3 Herbami Książki Pm Janusza. 24. Waż. grzywna 50/15	

Fot. 2. Rejestr ksiąg...

ANEKS

Rejestr Ksiąg Ks[ie]cia Je[g]o Mci Janusza Radziwił[l]a, które się do cudzych krajow biorą i ktore Ks[ia]żę JM Pan Hetman Ks[ie]ciu Januszowi darował:

1. Biblia Polska srebrem oprawna.
2. Postylla Żarnowcowa srebrem oprawna.
3. Orationu(m) Syntagma srebrem oprawne.
4. Emblemata Academicae Altorfinae.
5. Virorum Doctorum Effigies P. Gallei.
6. Illustrium virorum imagines et Marmoribus.
7. Mauritia Lib: VI.
8. Lipsi Ep(isto)la Sel:
9. Justini Hist:
10. Apophtegmata Graeca Reg Ducu et Philos:
11. Joan: Karisy Dialogi.
12. C: Crispi Sallustic: Hist:

Księgi dawne Ks[ie]cia JM Janusza:

13. Florenty Schconovy Emblemata.
14. De libertate Polon. Andrea Volan.
15. Historia Polon. Joan Herburti.
16. Jan Kochanowski.
17. Psalterz Dawidow Jana Kochanowskiego.
18. Historia Polon. Kadłubkonis.
19. Praecationes Trocedorffy.
20. Grammatica Gallica Scerci.
21. Itinerarium Italiae Germ: Franc: Schoti.
22. Psalterz Ks(ię)dz Macieja Rybińskiego.
23. Poemata Sarbiewski.
24. Enchiridion Consolatium Bythner(um).
25. C: Julyj Caesar Hist: C: Svetonij Histor:
26. Q: Curtij Historia.
27. Leonis Imp: de apparatu Bellici.
28. Petri Molinari de Cognitione Dei.
29. Colloquia Sex linguam.
30. Modlitwy Polskie w Aksamit czarny i w srebro oprawne.

Мариола Ярчикова

ДОРОЖНАЯ БИБЛОТЕЧКА
ЯНУША II РАДЗИВИЛЛА (1612–1655)

Резюме

В Центральном Архиве Давных Актов в Варшаве находится не анализированный до сих пор реестр дорожной библиотеки Януша Радзивилла. Библиотеку насчитывающую 31 книгу 16-летний магнат забирал выезжая на учёбу за границу, хотя — как указывает переписка опекунов князя — у Януша также имелись произведения не отмеченные в инвентаре (в частности произведения Тацита).

В статье представлены книги занесённые в реестр. Прежде всего это были религиозные издания, богато оформленные произведения, зачастую отмеченные в католических списках запрещённых книг. Януш забрал с собой выезжая на учёбу работы исторической содержания, как касающиеся древней истории, так и современной. В инвентаре были указаны эмблематические произведения, учебники для изучения иностранных языков, а также туристические путеводители. Особого внимания заслуживает собрание поэзии находящееся в подручной библиотеке: собрание *Ян Кохановски*, а также лирика Мацея Казимежа Сарбиевского.

Mariola Jarczykova

JANUSZ II RADZIWIŁŁ'S
TRAVEL LIBRARY (1612–1655)

Summary

In the Main Archive of Historical Documents in Warsaw there can be found the so far unanalyzed register of Janusz Radziwiłł's travel library. At the age of sixteen, the magnate used to take with him to his studies abroad the collection of 31 volumes, though — as it is indicated in the correspondence of the guardians of the young prince — he also carried with him unmentioned in the inventory (among others the works of Tacit).

The books present in the register have been presented in the paper. These were, first of all, confessional documents, richly bound works, frequently noted in the Catholic indexes of forbidden books. Janusz also took to his studies historical works — the ones on ancient history as well as those concerned with contemporary history. In the inventory the emblematic prints have been indicated, handbooks for learning foreign languages and tourist guides. What should be distinguished are the collections of poetry in his library: the collection *Jan Kochanowski* and the lyrical poetry of Maciej Kazimierz Sarbiewski.